

Regeringskansliet
Klimat- och näringslivsdepartementet
Sussie Gylesjö
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Vår referens/dnr: 2023–39

Er referens/dnr:
KN2023/02645

2023-04-26

Remissvar

EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial

EU-kommissionen har publicerat ett initiativ innehållande en förordning och ett meddelande som syftar till att öka tillgången på kritiska och strategiska råmaterial i Europa – Critical Raw Materials Act (CRMA). I aktuell remiss berörs förslaget till förordning. Svenskt Näringsliv vill tacka för möjligheten att yttra sig i rubricerat ärende och har följande att anföra.

Sammanfattning

- Svenskt Näringsliv välkomnar EU-kommissionens initiativ att förbättra tillgången på kritiska och strategiska råmaterial för näringslivet i EU, både genom intentionen att främja möjligheterna till prospektering, brytning, bearbetning och återvinning, men också ambitionen att stärka handelsrelationerna med likasinnade länder för att därigenom ge företag möjlighet att säkra sina värdekedjor genom affärsdriven diversifiering.
- EU-kommissionens initiativ är emellertid för snävt till sin utformning. Svenskt Näringsliv förespråkar breda åtgärder som undanröjer hinder för en utveckling av hela värdekedjan. Det är viktigt att EU-kommissionens förslag beaktar det faktum att kritiska och strategiska råmaterial ofta utvinns som en biprodukt vid utvinning av andra råmaterial.
- Det främsta hindret som både EU-kommissionen och medlemsstaterna bör fokusera på är de långa och oförutsägbara tillståndprocesserna som ofta utgör avgörande hinder för att få till stånd nya verksamheter inom gruvnäringen. Förslaget att införa fasta tidsgränser för strategiska projekt kan vara välkommet för de som omfattas. Det är emellertid problematiskt i ett marknadsperspektiv eftersom andra verksamheter kan missgynnas när utvalda projekt prioriteras. Mer grundläggande åtgärder behövs för att åstadkomma verklig förändring och skynda på omställningen. En ny organisation av tillståndsprövningen kan dessutom riskera att utmana möjligheten till en effektiv prövning.

- EU-kommissionens fokus på strategiska projekt riskerar dessutom leda till höga administrativa kostnader, utan att det nödvändigtvis gynnar de företag som är i störst behov av stöd och vägledning.

Övergripande synpunkter

Svenskt Näringsliv välkomnar EU-kommissionens initiativ att värna unionens råvaruförsörjning genom intentionen att förbättra möjligheterna till prospektering och utvinning av kritiska och strategiska råmaterial inom EU, samt möjliggöra ökad handel och marknadsdriven diversifiering. Även erkännandet att dagens oförutsägbara och ofta utdragna tillståndprocesser kräver en översyn är mycket välkommet.

Arbetet med att stärka det europeiska näringslivets konkurrenskraft bör vara av högsta prioritet och genomsyra initiativen från EU-kommissionen. CRMA kan i det avseendet spela en viktig roll genom att stärka europeiska företags möjligheter att stärka sina värdekedjor och få tillgång till kostnadseffektiva kritiska och strategiska råmaterial i stark global konkurrens – råmaterial som ofta är kritiska för industriell utveckling inom sektorer som är nycklar för den gröna omställningen. CRMA kan även stärka prospektering och utvinning av metaller och mineraler och hela värdekedjan från gruva, bearbetning till återvinning.

Svenskt Näringsliv vill framhålla de kärnvärden som är grundläggande för näringslivets fortsatta tillväxt och möjligheter att möta klimatutmaningarna. För att främja ny utveckling är teknikneutralitet en förutsättning. Att genom lagstiftning styra vilka befintliga tekniker eller material som ska främjas riskerar dock att leda till att viktiga områden som är lika betydelsefulla för näringslivets tillväxt och möjligheter att möta klimatutmaningar missgynnas, att det sker konkurrenssnedvridning och till och med att nya upptäckter eller innovationer hämmas. Dessutom blir omställningskapaciteten väldigt begränsad om rådande omständigheter plötsligt ändras.

Svenskt Näringsliv förespråkar därför breda lösningar som främjar näringslivet generellt, snarare än selektiva satsningar och snabbspår för enskilda branscher, teknologier eller som i det här fallet råmaterial. Av den anledningen är det viktigt att den ökade prioritet som i förordningen ges till i synnerhet strategiska råmaterial inte läses motsatsvis. Det bör därför uttryckas i förordningen att även utvinning, bearbetning och återvinning av andra råmaterial har stor betydelse för det europeiska näringslivet.

I det följande behandlas specifika artiklar i EU-kommissionens förslag.

Riktmärken (artikel 1)

Förslaget innebär att procentmål sätts för unionens egen kapacitet att utvinna, bearbeta och återvinna strategiska råmaterial för det egna årliga behovet. Svenskt Näringsliv anser att det i grunden är marknadskrafterna som bör avgöra var och i vilken utsträckning som olika (rå)varor och tjänster ska produceras. Handel med flera andra marknadsekonomier kan säkra en god tillgång på strategiska råvaror och vara att föredra om andra länder utanför EU har komparativa fördelar i produktionen. På samma sätt bör inte alla rå(varor) produceras inom EU om det finns komparativa nackdelar och andra omständigheter som inte kan åtgärdas genom att förbättra marknadens funktionssätt, exempelvis genom bättre regelverk.

Det ska samtidigt konstateras att utvinning av råmaterial är grundläggande för den gröna omställningen och ekonomin i stort. I Sverige finns en stark och innovativ gruvnäring som

har mycket att tjäna på att frågan uppmärksammas och ges en mer positiv ansats på EU-nivå. Nuvarande skrivningar kan fylla ett syfte genom att sätta ett ökat värde på utvinning, bearbetning och återvinning av strategiska råmaterial, vilket kan vara viktigt i den avvägning som görs både i utformningen av ny lagstiftning och i löpande tillståndsprocesser, där möjligheten att bedriva en verksamhet av detta slag vägs mot andra viktiga miljö- och klimatintressen.

Svenskt Näringsliv anser att de riktmärken som sätts i artikel 1 bör förbli vägledande. De ska utgöra en signal om vikten av att förbättra villkoren och att undanröja hinder för ökad brytning, bearbetning och återvinning i Europa. Eventuella ytterligare åtgärder som EU-kommissionen kan föreslå eller vidta enligt artikel 1.3 bör vara breda åtgärder som fokuserar på just sådana regelmässiga hinder.

Målet i 1.2 b) om att inte vara beroende av ett enskilt tredje land till mer än 65 procent av EU:s konsumtion av varje enskilt strategisk råmaterialens strategiska råmaterial har Svenskt Näringsliv i princip inga invändningar mot, eftersom detta kan ske både genom ökad inhemsk produktion och genom ökad handel med andra länder.

I övrigt kan Svenskt Näringsliv inte bedöma rimligheten i de specifika procentsatser som föreslås; eftersom omständigheterna varierar kraftigt mellan olika strategiska råmaterial så varierar också möjligheterna att nå de riktmärken som sätts, vilket ytterligare motiverar att de specifika nivåerna inte bör tillmätas alltför stor betydelse.

Listor över strategiska/kritiska råmaterial (artiklarna 3–4)

Svenskt Näringsliv har ingen synpunkt på de aktuella listorna eller den metod och de parametrar som används för att definiera de råmaterial som inkluderas i listorna. Det bör dock övervägas om listorna ska ses över mer frekvent. Att se över dessa vart fjärde år framstår som för sällan med tanke på hur fort tillgång och efterfrågan kan förändras på marknaden för dessa och andra råmaterial. Svenskt Näringsliv föreslår därför att EU-kommissionen ska utvärdera och vid behov uppdatera listorna vartannat år.

Strategiska projekt (artiklarna 5–7)

Artiklarna innehåller bestämmelser om kriterier för att klassificeras som strategiskt projekt, hur ansökan och bedömning ska gå till, samt hur strategiska projekt ska genomföras.

Klassificeringen som ett strategiskt projekt ska ge vissa fördelar, bl.a. tidsgränser i handläggningen av tillståndsprocesser, prioritet i tillstånds- och andra administrativa processer om så finnes, hjälp från myndigheterna att koordinera finansiering m.m.

Svenskt Näringsliv är i grunden tveksam till den här typen av strategiska projekt, där som i det här fallet vissa projekt ska ges förtur framför andra baserat på en ansökningsprocess där administratörer och experter, i det här fallet EU-kommissionen med beaktande av CRM-styrelsens åsikt (European Critical Raw Materials Board), ska avgöra vilka projekt som väljs ut.

Processen kommer leda till ökade administrativa kostnader och en förlängd projekttid. De kriterier som valts ut inbjuder till tolkningar av innebörden och ökar osäkerheten för marknadsaktörer. Det är oklart om de projekt som kommer väljas ut verkligen kommer vara de projekt som är i störst behov av hjälp med finansiering och hantering av tillståndsprocesserna. Det är inte givet att de experter från EU-kommissionen och CRM-

styrelsen som ska bedöma ansökningar kan göra detta så att utfallet blir bättre än om främjande åtgärder för alla typer av verksamhetsprojekt som hanterar strategiska råmaterial infördes, och att marknaden sedan fick verka utan ytterligare interventioner från det offentliga. Svenskt Näringsliv menar därför att det hade varit att föredra om delen som avser strategiska projekt inte inkluderades i förordningen, utan att alla projekt som inkluderar hantering av de råmaterial som ingår i listan över strategiska råmaterial gavs samma villkor.

Givet att strategiska projekten kommer vara en del av den slutliga förordningen menar Svenskt Näringsliv att det är viktigt att kriterierna i artikel 5 definieras närmare, och att det övervägs om de krav på information från företagen som ställs upp kan minskas.

- Det är viktigt att mindre projekt inte diskvalificeras av 1 a) som föreskriver att projektet ska medföra ett *meningsfullt bidrag* till att säkra unionens tillgång på strategiska råmaterial. Likaså är det viktigt att även större projekt där den huvudsakliga metallen som bryts inte ingår i listan över strategiska (eller kritiska) råmaterial, men där en biprodukt är en sådan, och där mängden kritiska råmaterial bedöms bli förhållandevis begränsad, ändå ska ges samma möjligheter att kunna klassificeras som strategiskt projekt. Alla bidrag, stora som små, bör anses vara meningsfulla bidrag, och det är också svårt att bedöma hur stora mängder som kommer kunna brytas, bearbetas och återvinnas över en längre tidshorisont.
- Det bör framgå att kriteriet om att projektet ska genomföras hållbart (1 c)) kan uppfyllas genom att följa gällande lagar och regler. Det finns en risk att uppfyllandet av kriteriet medför en otillbörligt stor administrativ börda på företagen. Företags policydokument i olika avseenden bör inte vara något som inkluderas i bedömningen.
- Företag bör heller inte behöva bevisa att projektet har gränsöverskridande nytta (1 d)). Råmaterial är en global handelsvara, och varje bidrag som ökar tillgången på strategiska råmaterial inom unionen är av godo. Kriteriet framstår som överflödigt.

En alltför omfattande administrativ börda på företagen, i synnerhet kraven i 1 c), där det framgår i Bilaga III att detta kan röra en stor mängd direktiv, riktlinjer, principer med mera som härstammar från EU eller andra internationella organ, kan särskilt verka hämmande på små företags möjligheter att kunna mäta med en ansökan om att få sitt projekt klassificerat som ett strategiskt projekt.

I artikel 6.8 ges EU-kommissionen möjlighet att återkalla en status som strategiskt projekt om projektet inte längre uppfyller kriterierna i artikel 5.1 eller där felaktig information tillhandahållits. Svenskt Näringsliv menar att denna generella beskrivning leder till oacceptabel osäkerhet för företag och investerare, med tanke på att klassificeringen av vilka råmaterial som är strategiska kan ändras över tid, liksom att i synnerhet gruvdrift är en långsiktig verksamhet med vissa osäkerheter som företagen inte kan löpa hela risken för i förhållande till detta administrativa förfarande. Endast om företag tillhandahållit felaktig information eller bedömningar som, givet den information som företaget vid det tillfället hade tillgång till, kan anses varit helt orealistiska, ska EU-kommissionen kunna återkalla en strategisk status.

En av fördelarna med att bli klassificerad som ett strategiskt projekt är att dessa projekt i artikel 7 föreslås betecknas som varandes av övervägande allmänintresse (overriding public interest). Det är dock inte tydligt vilken fördel detta ger i praktiken, eftersom det i artikeln formuleras så att bestämmelserna i berörda direktiv likväl ska uppfyllas.

Tillståndprocesser (artiklarna 8–11), övergripande kommentarer

Förslagen som rör tillståndprocesserna är centrala för näringslivets förutsättningar och för att syftet med förordningen ska kunna uppnås. Ambitionen att korta ner tiderna för handläggning är välkommen. Svenskt Näringsliv är dock tveksamma till den praktiska genomförbarheten, med mindre än att förslaget förändras och att de svenska regelverken reformeras. Förslaget riskerar även att medföra negativa konsekvenser som motverkar de uppställda syftena med förordningen. Nedan redogörs för detta övergripande, samt resonemang kring hur förslagen i förordningen kan appliceras på svenska förhållanden. Därefter följer specifika kommentarer på artiklarna.

EU-akters påverkan på tidsramar för tillståndprocesser

Tillståndsgivning i Unionen fungerar idag inte som den möjliggörare av omställningen som den borde göra. Det samlade näringslivets organisation i Bryssel, BusinessEurope, lyfter problemet ständigt i diskussioner om pågående rättsakter. Problematiken består dels av den existerande och pågående EU-rättsliga regleringen, dels av enskilda medlemsstaternas implementeringar. Direktiven och förordningarna som reglerar tillståndprocesser är ofta komplexa och otydliga, vilket leder till långa och oförutsägbara tillståndprocesser i de flesta medlemsstater. EU-kommissionens syfte med CRMA är att förkorta tiden det tar att få i gång viktiga verksamheter för råvaruförsörjningen. Den viljeriktningen är dock svår att förena med den linje som EU-kommissionen samtidigt driver i arbetet med att revidera industriutsläppsdirektivet (IED 2.0). Där utvidgas tillståndprocessen till att omfatta många fler moment och utöver detta tillkommer dessutom krav på olika redovisningar vilket högst påtagligt kommer att leda till längre hantering av projekt, oavsett om de är prioriterade eller inte.

Det är inte tiden för den konkreta handläggningen som är huvudproblemet, även om det säkerligen finns utrymme för effektiviseringar hos myndigheterna. I stället är det de materiella kraven i de bakomliggande direktiven för tillståndsprövningarna, såsom IED, MKB-direktivet, art- och habitatdirektiven, och inte minst ramdirektivet för vatten, som utgör grundläggande orsaker till de långa handläggningstiderna och den bristande förutsebarheten. De materiella kraven och kraven på utredningar lämnas emellertid oförändrade. Att skrivningar om övergripande allmänna intressen introduceras i förordningen riskerar därför att i realiteten inte få någon effekt.

Problemen i tillståndprocesserna är således av betydligt mer grundläggande art än vad som kan lösas med prioriterade ärenden, fasta tidsgränser eller ökad överstatlighet. Det som krävs är generell regelförändring, där hållbar utveckling är ledordet snarare än miljöskydd.

Prioriterade projekt i svensk kontext

Genom att dela upp projekt i strategiska och icke strategiska ska förordningen i realiteten skapa ett eget och snabbare förfarande för vissa utpekade verksamheter. Förslaget kan läsas som att det ska ske i parallella system, oberoende av varandra eller i separata avdelningar inom samma system, alternativt genom att vissa projekt ges en förtur framför andra icke-strategiska råmaterialprojekt eller helt andra typer av verksamheter.

I fallen med parallella system skulle det kräva helt egna organisationer med egna resurser om inte negativa effekter ska uppstå för andra verksamhetsutövare, genom att dessa hamnar längst bak i hanteringen på myndigheterna. Enligt uppgift kan det i Sverige bli tal om ett fåtal strategiska projekt varje år. Även om det i grunden skulle kunna vara positivt med ett

parallellt system för de som har prioriterade projekt, är det svårt att tro att det är ekonomiskt försvarbart. Det riskerar att bli mycket kostsamt för de företag som kan behöva betala för prövningen.

Redan idag råder en stor kompetensbrist i Sverige. Svenskt Näringsliv ställer sig därför frågande till om ett så litet land som Sverige kommer att kunna ha tillräckligt med kompetent personal för att administrera två parallella system som i grunden ska utföra samma arbete. Detta gäller även om projekt inom netto-nollindustriaktens (Net Zero Industry Act) hanteras i samma system.

Ett resultat av förordningens förslag skulle kunna bli att Sverige behöver införa separata avdelningar på miljöprövningsdelegationer eller domstolar alternativt införa en särskild kategori i prövningen som ska prioriteras. Det skulle i praktiken etablera en form av snabbspårsförfarande. Det kan knappast ske utan negativa konsekvenser för andra verksamhetsutövare. Detta är i ett marknadsperspektiv inte ett önskvärt scenario.

Konsekvenser av att införa prioriterade projekt i Sverige

Förslaget i förordningen måste ses i ljuset av netto-nollindustriaktens förslag om prioritering av vissa gröna teknologier. Om dessa rättsakter medför att Sverige behöver införa en prioriteringsordning mellan verksamheter som tillståndsprövas kan det få negativa konsekvenser för omställningen. Näringslivet kan liknas vid ett eget ekosystem, med ömsesidiga beroenden mellan olika branscher. En verksamhet som är tillståndsgiven kan vara både köpare och säljare på en marknad där de övriga aktörerna också är tillståndsberoende. Verksamheterna behöver därför kunna ställa om och förändras i någorlunda samma takt. De bildar en kedja där alla delar i kedjan är beroende av tillstånd, och ingen kedja är som bekant starkare än den svagaste länken.

Ett annan fråga som behöver adresseras är den svenska organisationen av myndigheterna med oberoende myndigheter och kommunalt självstyre. Om man vill behålla förslaget i förordningen att även exempelvis planprocessen ska ingå i de tidsatta ramarna och i systemet med en samlad myndighetsutövning måste man säkerställa att alla administrativa beslut kan fattas parallellt om de uppsatta tidsfristerna ska kunna uppnås. Ett alternativ skulle kunna vara att förordningens reglering endast avser miljötillståndsprocessen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att om man vill korta tiderna på det sätt EU-kommissionen föreslår, utan att det ska riskera att medföra negativa konsekvenser för projekt som inte klassas som strategiska, kommer man att behöva reformera den svenska tillståndsmodellen för miljöprövningen. Den reformering som Svenskt Näringsliv efterlyst, i rapporten "En miljöprövning för omställning och nya möjligheter", kommer att bli absolut nödvändig.

Samlad myndighetsutövning (One stop shop, Artikel 8)

Svenskt Näringsliv är i grunden positiv till en mer samlad myndighetsutövning och färre kontaktpunkter för företagen. Om en samlad myndighetsutövning ska införas bör den omfatta alla projekt.

Att genomföra en samlad myndighetsutövning är emellertid inte helt enkelt i praktiken. Eftersom det i förordningsförslaget även inkluderas andra administrativa åtgärder än miljötillståndsprocessen, skulle EU-kommissionens förslag sannolikt bli komplicerat att

genomföra i Sverige och ställa krav på nya organisatoriska funktioner eller omorganisationer inom stats- och kommunalförvaltningen. En överordnad statlig myndighet skulle direkt strida mot det kommunala planmonopolet. Detta skulle tala för att lämna planprocessen utanför regelverket, även om det naturligtvis vore positivt om en fullständig process kunde genomföras på så kort tid som föreslås i förordningsförslaget.

Det finns dock problem även med en enbart samordnande myndighet. Lösningen ställer krav på tydlig ansvarsfördelning och processuell hantering där förhållandet mellan myndigheten och övriga oberoende myndigheter behöver fastställas, möjligen med Nationellt cybersäkerhetscenter som modell. Det är viktigt att en sådan myndighet inte blir en mellanhand som gör att processen fördröjs ytterligare jämfört med en direktkontakt.

Även om Svenskt Näringsliv delar uppfattningen att det är en viktig förutsättning att medlemsstaterna tillförsäkrar att tillräckligt med utbildad personal finns på myndigheterna, förefaller en sådan bestämmelse ej vara förenlig med subsidiaritetsprincipen.

Prioriterad hantering av strategiska projekt (Artikel 9)

Ambitionen att få tillstånd snabbare tillståndsprocesser för nya verksamheter, såväl inom gruvnäringen som inom andra verksamheter i näringslivet är något Svenskt Näringsliv välkomnar. Svenskt Näringsliv vill dock i detta sammanhang understryka vikten av att alla plan- och tillståndsprocesser där näringslivets verksamheter provas bör hanteras skyndsamt och effektivt.

En prioritering av vissa projekt riskerar att ställa stora mot små företag, kunna medföra godtycke i värsta fall och ställa olika branscher mot varandra eftersom en sådan hantering drabbar andra projekt och får nedprioritering som följd, trots att projekten kan vara lika viktiga. Prioritet handlar per definition om att lägga en större vikt vid något och samtidigt lägga en lägre vikt vid något annat.

Tillståndsprocessens varaktighet (Artikel 10)

Syftet med att införa fasta tidsgränser är att det ska leda till en ökad effektivitet hos de nationella myndigheterna, vilket givetvis vore välkommet. Handläggningens effektivitet är dock inte huvudproblemet, utan snarare de materiella kraven i de bakomliggande direktiven för tillståndsprövningarna. Jämfört med tiden som tas i anspråk i nuvarande svenska tillståndsprocesser ter sig de föreskrivna tidsgränserna optimistiska, inte minst om den kommunala planprocessen ska inrymmas.

Svenskt Näringsliv vill understryka att det är mycket problematiskt att ställa upp absoluta tidsgränser som ska kunna innefatta alla olika typer av ärenden. Alltför korta tidsgränser riskerar att leda till att myndigheter, i brist på tid att utreda ansökningar ordentligt, avslår dem för att hålla sig inom de tidsgränser som EU-kommissionen nu föreslår. I förlängningen skulle det medföra att tiderna till och med kan bli längre än de är idag på grund av att verksamhetsutövaren tvingas börja om processen ett antal gånger, till dess man kan fatta beslut inom tidsramen. Det ska dock framhållas att den svenska gruvindustrin tillstyrkt tidsgränserna, även om de formellt inte omfattar utvinning.

Sannolikt skulle tidsgränser kunna fungera betydligt bättre och med mindre risk för negativa sidoeffekter, om de införs för olika delar av processen, vilket görs för MKB-processen. Det

vore också bättre om tidsgränser sattes med utgångspunkt i de olika förvaltningsprocesserna, i stället för att som nu inrymmas i en enda. Om inte processerna kan föras parallellt kan effekten bli att en myndighet, exempelvis kommunen, förbrukar all tid, varefter den myndighet eller domstol som ska hantera miljöprocessen inte har någon tid kvar till sitt förfogande.

Det är däremot positivt att den nationella behöriga myndigheten tillsammans med sökanden och andra myndigheter ska ta fram en detaljerad plan för tillståndprocessen, se artikel 10(6). Svenskt Näringsliv välkomnar att större krav ställs på myndigheterna när det gäller att skapa större tydlighet och förutsägbarhet för företagen.

Miljöbedömningar och tillstånd (Artikel 11)

Svenskt Näringsliv välkomnar förslagen att myndigheten behöver ange omfattning och detaljgrad som efterfrågas av en miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Det är också välkommet att man vill införa en tid inom vilken en MKB ska godkännas.

Finansiering och andra främjandeåtgärder (artiklarna 14–17)

Svenskt Näringsliv har som grundsyn att företagsverksamhet och investeringar bör ske på affärsmässig grund utan finansiell inblandning från offentliga aktörer. Statliga stöd av olika slag riskerar snedvrida konkurrensen och missgynna aktörer som får stöd. Mindre effektiva projekt kan möjliggöras samtidigt som mer effektiva sådana slås ut. Statligt stöd bör därför ges undantagsvis och när det råder ett marknadsmisslyckande. Det bör främst övervägas när det gäller forskning och innovation, samt i tidiga skeden av en verksamhet där risken för en investerare är stor och tillgången på information är bristfällig eller asymmetrisk.

Förslagen i denna del bedöms inte vara avgörande i detta avseende. Svenskt Näringsliv bedömer att flera typer av åtgärder som föreskrivs kan anses utgöra ett sådant selektivt gynnande av företag att det kan utgöra ett statligt stöd EU-rättsligt, och stödet måste i sådana fall utformas i enlighet med EU:s statsstödsregler. Det ska också upprepas att många av de åtgärder som föreskrivs främst skulle tjäna mindre projekt och projektägare, samtidigt som det finns risk att strategiska projekt främst kommer vara möjligt att genomföra för större, mer resursstarka aktörer. Det gör att själva modellen som EU-kommissionen föreslår, att stora, resursstarka projekt ska premieras, snarare än att skapa bättre förutsättningar för hela sektorn och värdekedjan, kan ifrågasättas.

Nationellt program för prospektering (artikel 18)

Svenskt Näringsliv tillstyrker att varje medlemsstat ska utarbeta ett nationellt program för prospektering med fokus att ta fram prospekteringsintressant information, dvs. data och kartor över prospekteringsintressanta områden samt ökad geologisk kunskap om identifierade mineraliseringar, men anser att detta inte bör vara begränsat till att omfatta endast kritiska råmaterial.

Övervakning och stresstest (artiklarna 19–20)

I den föreslagna förordningen återfinns även bestämmelser om övervakning och stresstest. Information ska samlas in av medlemsstaterna och dess myndigheter från företagen med detta syfte.

Svenskt Näringsliv anser att EU-kommissionens förslag är för långtgående i sina krav på att samla in information från företagen. Övervakningen bör fokuseras på frågan om tillgång på de strategiska råmaterialen, inte en övervakning av hela värdekedjor (artikel 19.3 b)), vilket skulle kräva en mycket stor mängd information. Vidare anser Svenskt Näringsliv att övervakning bör ske främst med syfte att skapa beslutsunderlag för att bedöma om listan med strategiska råmaterial bör justeras, inte för att utgöra ett krisinstrument.

Medlemsstaterna ska identifiera så kallade nyckelmarknadsaktörer (key market operators), vilket definieras närmare i artikel 2.28. Det bör förtydligas att det endast är stora aktörer i varje enskilt led som avses. Nuvarande skrivning kan ge sken av att det inte finns någon begränsning i vilka aktörer som omfattas avseende utvinning, bearbetning och återvinning, utan att det endast är på köparsidan som begränsningen till stora konsumenter gäller.

Definitionen ger dessutom ett stort tolkningsutrymme åt medlemsstaterna, och det är viktigt att det sker en harmoniserad tillämpning av detta så att inte företag i vissa medlemsstater åläggs en större administrativ börda. Det är viktigt att informationsinhämtningen är proportionerlig och endast sker inför utvärderingar av listan av strategiska råmaterial.

Företagens riskberedskap (artikel 23)

Svenskt Näringsliv avfärdar artikeln i sin helhet, som helt tycks bortse från företagets eget intresse att säkerställa sina behov av råmaterial och komponenter. Frågan om leveranssäkerhet är en av de viktigaste frågorna för företagen, inte minst i ljuset av de brister och leveransstörningar som präglat de globala marknaderna ända sedan utbrottet av Covid-19. Detta är därför ett omotiverat ingrepp i företagets verksamhet, och som heller inte kommer kunna följas upp huruvida det genomförs eller ej, eftersom resultatet kommer vara fyllt av affärskritisk information och det ska enligt förslaget endast presenteras för bolagets styrelse.

Gemensamma uppköp (artikel 24)

Svenskt Näringsliv menar att utgångspunkten är att det är företagets uppgift att säkerställa sina behov av strategiska råmaterial genom affärsmässiga transaktioner på en fri marknad. Det kan dock förekomma marknadsmisslyckanden, där skillnader i marknadsmakt och brist på information skapar svårigheter för marknadens aktörer. Det kan därför finnas situationer då det är befogat för det offentliga att spela en roll, genom att gemensamt köpa in råmaterial såsom föreslås i artikel 24. Gemensamma uppköp skulle kunna vara särskilt fördelaktigt för mindre medlemsstater och/eller mindre företag som annars kan ha en svagare ställning i detta avseende. Svenskt Näringsliv avfärdar därför inte detta förslag, men menar att det bör användas restriktivt och endast där det finns starka indikationer på att det är lämpligt och ändamålsenligt att använda en sådan lösning.

Nationella åtgärder för cirkularitet (Artikel 25)

Svenskt Näringsliv anser att en ökad cirkularitet av kritiska råmaterial, exempelvis genom högre insamlings-, återbruks- och återvinningsvolym, har en viktig roll att spela parallellt med ny utvinning och brytning av material. Avsevärda mängder kritiska råmaterial återfinns idag i bland annat gammalt gruvavfall och stängda deponier, men även i en rad industri- och konsumentprodukter. Enskilda medlemsstater har ett ansvar men också goda möjligheter att stärka cirkulariteten, givet den teknikutveckling och –spridning som skett på senare år.

Svenskt Näringsliv ställer sig dock frågande till om nationella program är det mest ändamålsenliga sättet att göra detta på då det lämnar mycket utrymme för tolkning och att inrättandet av dessa program skapar parallella strukturer och oönskade nationella särlösningar. För vissa av de åtgärder som listas i artikel 25.1, exempelvis forskning och kompetensförsörjning, finns redan nationella strategier och/eller program som fyller samma funktion. Det bör också hållas i åtanke att långt ifrån alla medlemsstater har kapacitet eller behov av att etablera egna återvinningsanläggningar för kritiska råmaterial. På en fungerande inre marknad bör insamlat avfall innehållandes kritiska råmaterial kunna transporteras för vidare bearbetning och återvinning i medlemsstater med den nödvändiga teknologiska kapaciteten.

I stället för att inrätta nationella program bör det tas fram siffersatta och EU-gemensamma riktmärken för att öka insamlingen, återbruket och återvinningen av kritiska råmaterial och produkter som innehåller dessa då det är de totala volymerna inom EU som är av relevans och inte vad varje enskild medlemsstat uppnår. Dessa riktmärken bör dock vara vägledande i syfte att ge medlemsstater incitament att undanröja hinder som finns i nationell lagstiftning idag.

Svenskt Näringsliv ser dock positivt på förslaget i artikel 25.7 om att upprätta en lista över produkter och avfallsströmmar som kan innehålla kritiska råmaterial då en sådan förteckning, förutsatt att den värnar om företagssekretess ökar kunskapsläget, skapar drivkraft för innovation och teknikutveckling och belyser existerande lagstiftningshinder.

Återvinning av kritiska råvaror från utvinningsavfall (Artikel 26)

Svenskt Näringsliv ställer sig positiva till ambitionen att utvinna kritiska råmaterial från utvinningsavfall och andra former av nedlagda och stängda deponier då de potentiellt innehåller stora mängder av dessa material som det idag finns teknik att omhänderta. Att sammanställa information om dessa är positivt i syfte att stärka kunskapsläget och kännedomen av förekomsten av kritiska råmaterial.

Återvinningsbarhet av permanentmagneter (Artikel 27)

Svenskt Näringsliv är i grunden positiva till att öka transparensen i vad produkter innehåller, även de som inkluderar permanenta magneter. De databärare som omnämns och föreslås i artikel 27 är dock i det närmaste identiska med vad det digitala produktpasset, inom ramen för EU-kommissionens lagförslag om ekodesign (ESPR), ska syfta till att göra. Det ska på sikt omfatta i principer alla produkter som sätts på den inre marknaden. Svenskt Näringsliv avråder från att ta fram parallella eller överlappande krav vad gäller digitala informationsbärare i denna lagstiftning då ekodesignförordningen ännu inte är färdigförhandlad.

Återvunnet innehåll av permanentmagneter (Artikel 28)

Svenskt Näringsliv ser högkvalitativ återvinning som ett viktigt verktyg för att säkra tillgången på kritiska råmaterial. Användningen av återvunnet material är dock beroende av att tillgången på högkvalitativt återvunnet material finns i tillräckliga mängder. Om krav på användning av återvunnet material införs behöver hänsyn tas till olika förutsättningar inom

olika sektorer och utformas i nära dialog med industrin och näringslivet. Givet att tillgången på återvunnet material idag är mycket begränsad för vissa typer av råmaterial är det viktigt att industrin och näringslivet ges tillräckligt med tid att ställa om till produktion med en större andel återvunnet material.

Certifiering och miljöavtryck (Artikel 30)

Svenskt Näringsliv ser positivt på att artikeln tydliggör att industrin och näringslivet ska vara delaktig i framtagandet av metoder för att mäta miljöavtryck samt att kraven på miljöavtryck inte ska leda till onödig påverkan på handel eller relevanta miljöaspekter redan hanteras i annan lagstiftning. Metoder för att mäta miljöavtryck bör däremot harmoniseras och gå i linje med annan lagstiftning på området, exempelvis EU-kommissionens förslag till direktiv om verifiering och kommunikation om uttryckliga miljöpåståenden (gröna påståenden). Svenskt Näringsliv ser det dock som problematiskt att EU-kommissionen genom delegerade akter ska kunna besluta om olika klasser för miljöavtryck då sådana klasser kan ha stor påverkan på marknad och handel.

Europeiska CRM-styrelsen (artikel 24)

Svenskt Näringsliv noterar att EU-kommissionens förslag till CRM-styrelse saknar uttalad representation från näringslivet. Det bör övervägas närmare på vilket sätt som näringslivets avgörande expertis tas in i CRM-styrelsens arbete. Det skulle exempelvis kunna ske genom en rådgivande undergrupp, eller att detta sker på nationell nivå för att ge underlag till varje medlemsstats representant. Svenskt Näringsliv vill samtidigt poängtera att även här, liksom hos företagen, skapas påtagliga administrativa kostnader som ska motiveras av osäkra fördelar som användandet av strategiska projekt ska rendera. Det är därför viktigt att CRM-styrelsen inte blir för omfattande.

Vidare noterar Svenskt Näringsliv att CRM-styrelsen ska träffas var tredje månad för bedömning av strategiska projekt. CRM-styrelsen ska utfärda ett yttrande över strategiska projekt till EU-kommissionen, som i sin tur ska beakta detta under sin bedömning av projektet, där maximal tid är satt till 60 dagar. Givet att CRM-styrelsen dessförinnan ska motta ett underlag från ansökande företag och ha tid att sätta sig in i detta finns risk att den sammanlagda bedömningen av en projektansökan sammantaget kan ta mer än 60 dagar.

Med vänliga hälsningar

SVENSKT NÄRINGSLIV

Göran Grén

Stefan Sagebro